

V petem nadstropju

Prežihov Voranc

V palači pariške prefektуре se na oddelku E v petem nadstropju začnejo uradne ure ob devetih. Toda že ob sedmih sem se postavil pred velika vrata na Cvetličnem trgu, kjer je vhod za tujce, ki si v tem vелеmestu urejajo pravico prebivanja. Toda ko sem mislil, da bom prvi, sem se grdo zmotil, kajti pred zaprtimi vrati sem našel že pet čakalcev. Bil sem izkušen, da se je treba kar najbolj zgodaj postaviti pred vhod, ako hočeš ta dan sploh priti na vrsto. Urad deluje počasi in če nisi med prvim stotakom, boš najbrž zaman čakal in boš ostal za prihodnji dan.

Ob tej zgodnji uri je mesto še neprijazno in mokrotno; iz obeh rokavov reke Seine, ki oblivata otok Cité, se kadi rahla in redka meglica. Noč je umila stara poslopja in zidovje bolnišnice Hôtel Dieu, ki oklepa trg z ene strani, ter Palais de Justice, ki ga oklepa z druge, je nenavadno črno, dasi je pri navadni dnevni svetlobi sivo. Stolpa katedrale Notre Dame, ki gledata izza bolnišnice, se zdita nekam oddaljena, čeprav sta v resnici komaj sto korakov. Mestni ropot se je že pričel in se naglo stopnjuje ter se bo kmalu zlil v glušeč trušč.

Ob sedmih nas je bilo šest, deset minut nato nas je bilo petindvajset, ob pol osmih nas je bilo sto, ob osmih dve sto. A do devete smo imeli še uro časa. Množica je tako narasla, da je postal sicer široki trotoar pretesen in so zadnji že stali po cestišču. Moral je priti policaj, ki je s pomočjo pendreka očistil cestišče in spravil množico v red.

Vsi, ki smo tukaj čakali, smo bili kandidati petega nadstropja, ki je prav za prav že v podstrešju prefektуре. V njem je nameščen oddelek za odstranitev nadležnih tujcev. Tu smo bili zbrani ljudje vseh vrst, vseh poklicev in vseh narodnosti zemeljske krogle. Postopači, tatovi, žepni rokomavhi, delavci, brezposelni, politični in drugi emigranti, potem priganjači in razne počestnice. Vendar so bili to le tisti priganjači druge ali tretje vrste, ki niso imeli časti, postati člani zloglasne organizacije makrojev (priganjačev), ki je v časih konjunktуре štela do 50.000 članov, ki je po pariških cestah, javnih in zasebnih hišah pasla do 200.000 legalnih in nelegalnih prostitutk in katere častni predsednik je po dobri, stari meščanski navadi vsakokratni generalni ravnatelj pariške državne opere... Temveč so bili to tisti nespretni pastirji belega in črnega blaga, ki si niti za časa največjega demokratskega procvita niso znali priboriti stalnega bivanja v Franciji, ko se je od ljudstva strmoglavljени pariški prefekt Chiappe od priganjaške organizacije dal izvoliti za narodnega poslanca...

Navzlic dolgemu čakanju je množica vendar nenavadno potrpežljiva in tiha. Večina ni prvič tukaj in je navajena čakanja. Zadaj za menoj se začno prerivati. Nekdo spregovori z osornim glasom:

„Kam pa rinete?“

Odgovora ni nobenega, zato pa se prvemu pridruži drugi 'filozofski' glas: „Kdor hoče biti prvi, mora prej vstati. Jaz sem vstal ob petih, hodil dve uri do sem in kakor vidite, tudi nisem prvi. Tako je, dragi moj...“

Neka mlada žena ima s seboj nekajmesečnega otroka, ki začne zaradi stiske kmalu cviliti. Nekdo se huduje:

„To je škandal, vsaj matere bi morali izločiti.“

Sočutne besede ostanejo brez posledic, nihče se ne gane, da bi mladi materi napravil boljše mesto in otrok neha cviliti šele, ko mu mati da prsi. Čas se pomika proti deveti uri in skupina čakalcev postaja nenavadno velika. Novinci pristopajo začudenih, osuplih obrazov, nekateri nejeverno majejo z glavami in spet odhajajo okrog ogla proti trgu Notre Dame. Tako so storili drugi že prej, kajti tam je glavni vhod v policijsko poslopje, skozi katerega se skušajo vtihotapiti. Toda kontrola pri vходу je zelo stroga in spet se vračajo ter se dolgih obrazov pridružujejo naši skupini. Pasanti, ki morajo mimo, nas gledajo izpod čela in se nam izogibajo kar čez cesto. Gotovo si mislijo, da gredo mimo zbrana podzemnega Pariza...

Pet minut pred deveto uro se visoka vrata od znotraj odpro in mi se vsujemo skozi vhod; vderemo jo čez ogromno dvorišče proti stopnicam E, ki vodijo v peto nadstropje. Nimam ravno počasnih nog, toda napeti moram vse sile, da me nekateri, ki so prišli za menoj, ne prehitijo. Od nekod se sliši smeh gledavcev, ki jih je polno dvorišče, toda nihče se ne zmeni za to. Na dolgih stopnicah ostanejo nekateri zadaj, jaz pa vseeno držim tempo in sem med prvimi v petem nadstropju.

Toda kakšno razočaranje — na hodniku pred pisarnami stoji že dolga vrsta čakalcev, mirnih, boguvdanih obrazov. Ko nas zagledajo, se sklonijo kakor grešniki. Kolikor morem presoditi, jih je že čez petdeset v vrsti. Nič ne hasne, moramo se nastaviti za njimi. Kdo ve, kako so se ti ljudje prikradli sem? Nekaterim se je mogoče le posrečilo priti skozi glavni vhod. Pred menoj je stal postaren mož v oguljenem plašču in si nažigal smrdljiv čik. Zdi se mi, da sem ga že pred osmo uro videl oprezati okrog nas na ulici. Menda je uganil mojo radovednost, ker se mi je zvito nasmehnil in dejal:

„Veste kaj, jaz sem drugače napravil. Šel sem okrog ogla in sem vstopil pri vratih, ki so pri reki Seini in skozi katera so ravnokar odnašali smetje. Včeraj sem čakal ves dan zastonj. Ali mislite, da bom danes tudi. Ne, ne...“

Zdaj se je znova pričelo čakanje; bilo je ob devetih in uradništvo je ravnokar prihajalo. Nekaj časa bo trajalo pobiranje dokumentov in pred deseto uro ne bodo priredili kartotek. Prijetna sebičnost se me je polotila, ko sem naposled preštel čakalce pred seboj: bilo jih je 65. Torej še lahko pridem dopoldne na vrsto, ker jih vsak dopoldan odpravijo okrog 70 do 80. Vsi ostali, ki napolnjujejo dolgi hodnik tja dol do stopnic, bodo seveda morali priti popoldne ali pa šele drugi dan. In res so jih za menoj vzeli še kakih deset, vse drugo je moralo zapustiti hodnik.

Nekateri protestirajo, drugi jokajo, tretji resignirano sklanjajo glave ali pa se hudomušno nasmehujejo. Nekateri se znova vračajo in silijo pred očmi straže v katera si bodi pisarniška vrata. Pravica bivanja v tej deželi, kjer mrgoli tujcev, ni več navadna šala. Včasih se ni nihče brigal za papirje, temveč so bile delovne roke najboljša legitimacija, toda danes vlada brezposelnost, vojna se bliža z naglimi koraki in oblasti se skušajo iznebiti čim več tujcev.

„Pridite popoldne!“ dopoveduje policaj že tretjič nekemu Poljaku, ki še vedno sili nazaj.

„Že predvčerajšnim mi je izteklo in če me policija dobi na ulici, bom sedel in me bodo izgnali. Že dva dni čakam zastoj...“

Poljakov glas je odkritosrčen, proseč.

„Izgnali?“ se začudi policaj. „Izgnali vas bodo itak...“

In Poljak se mora spraviti po stopnicah.

Tisti, katerim so vzeli dokumente, čakamo v dveh sobah. Pred vrati stojita stražnika, da nihče ne more na hodnik. Čakanje je mnogo prijetnejše, kakor pa zdolaj na ulici, ker je skoraj za vse dovolj klopi na razpolago. Toda kdo se meni za to; vsak premišljuje, kakšna usoda ga čaka, ali mu bodo bivanje podaljšali, ali pa bo moral zapustiti Francijo v 24 urah, v dveh, osmih dneh. Tu je zadnja instanca. Tudi če ti podaljšajo, ostaneš v stalnem izgonskem stanju.

Zunaj na hodniku je neprestan dirindaj. Mi še vedno nismo prišli na vrsto, toda neke druge tujce gonijo iz spodnjih nadstropij, kjer so kartoteke tujcev s stalnim, oziroma urejenim bivališčem. Tudi tam zdolaj jih rešetajo in kar pade skozi sito, je obsojeno na izgon in mora v peto nadstropje. Skozi okno sili v sobe cestni hrup. Takoj pod okni se vidijo na drugi strani neke pisarne, onstran strehe se vidi na levi vitki zvonik kapele svetega Ludvika, na desni malo v ozadju pa strehi starih stražnih stolpov nekdanjega kraljevskega gradu, pod katerimi je od revolucije obsojena kraljica Maria Antonieta čakala na svojo smrt. Na levi znamenje začetka francoske fevdalistične monarhije, na desni znamenje njenega konca...

Medtem ko je med čakanjem na ulici večina govorila francoski, kakor je pač znala, so v petem nadstropju čakalci spet našli sami sebe; tu ni več nobenih ozirov, kar te čaka, te čaka, zato je francoska beseda izginila in soba žlobudra v vseh evropskih jezikih. Dobra tretjina govori vzhodnoevropski židovski žargon, veliko je Poljakov, nekaj je Nemcev, Italijanov, Špancev, Ukrajincev, Madžarov, le slovenske besede nisem mogel ujeti, dasi sem oprezoval za rojaki.

Poleg mene je sedel človek srednje starosti s predebelo glavo in slabotnih ram. Nenadoma se je obrnil vame:

„Politični, kaj...?“ To je pomenilo: politični emigrant.

„Da, iz Jugoslavije!“ sem mu odvrnil skoraj ponosen, da spadam med armado tistih, ki jih zaradi naprednih idej gonijo po svetu. „In vi gotovo tudi...?“

„Ah, bognedaj, saj nisem neumen!“ je poudaril sosed s prezirljivim naglasom. „Biti politični emigrant, je največja neumnost na svetu. Da bi se zaradi idej dal preganjati po svetu, ha, ha...“

„Kaj pa ste potem?“ sem ga vprašal.

„Jaz...? Delal sem, to se pravi, živel sem, kakor je pač nanese priložnost. Danes tukaj, jutri tam. Bil sem že v vseh evropskih državah. Nazadnje sem bil v Alžiru. — Tukaj na Francoskem poprej ni bilo slabo za nas, toda zadnje čase so začeli s temi papirji... To pa največ zaradi vas, političnih emigrantov.“

Pripovedoval mi je še, na kak način in kaj je „delal“. Moj obraz pa ni mogel zatajiti neprijetnega izraza, da sedim poleg mednarodnega žeparja, zato se je znanec skoraj razburil:

„Garantiram vam, da bom prej dobil podaljšanje bivanja kakor pa vi. Garantiram vam...“

Kmalu nato sem našel nekega Hrvata Zagorca. Ta je imel pravi križev pot izseljenca za seboj. Pred nekaj meseci so ga izgnali iz Belgije; tam se je zameril rojakom, ki se uradno brigajo za usodo izseljencev, pa so ga dali izgnati. Izpridil se je bil namreč politično... Ker je brez dovoljenja prestopil francosko mejo, so ga francoske oblasti zaprle za mesec dni, ki jih je predsedel v Lille-u. Po prestani kazni se je napotil v Pariz, kjer so mu podaljšali bivanje za osem dni, da bo imel čas, pobrati šila in kopita. Toda Hrvat ni mogel zapustiti dežele, ker ni imel potnega lista, katerega mu, mimogrede povedano, na konzulatu tudi niso hoteli izstaviti. Zato se je po preteku osmih dni še enkrat napotil v peto nadstropje. Tam ni prišel na vrsto, temveč so mu dali številko, s katero naj se predstavi čez dva dni. Že drugi dan pa so v hotelu, kjer je stanoval, napravili racijo in ker mu je pravica bivanja že potekla, so ga zaprli in s policijsko številko vred poslali za mesec dni v centralni zapor Frennes pri Parizu. Pred osmimi dnevi je zapustil ječo z naročilom, naj zapusti deželo v osmih dneh. In zdaj je bil spet tukaj s prošnjo za podaljšanje...

Zunaj na hodniku so medtem le pričeli klicati imena čakalcev. Vse sili k vratom in nateguje ušesa. Uradniki kličejo vsa mogoča imena s francosko izgovorjavo in pri tem ne more človek sam sebe spoznati. Prva skupina izgine v prostore na oni strani hodnika. Mi drugi pa nestrpneje čakamo dalje. Kmalu se vračajo prvi iz pisarn.

„Koliko pa dajejo...?“

Tudi peto nadstropje ima svojo konjunkturo; včasih dežujejo sami kratkoročni ali takojšnji odbitki za bivanje in tudi takojšnji izgoni, a včasih proti pričakovanju zopet vsem podaljšujejo. Toda danes ni mogoče ugotoviti, kakšna konjunktura vlada, kajti vse hiti z raznobarvnimi, belimi, rdečimi in zelenimi papirji v rokah proti stopnicam. Stvar ni videti preveč rožnata...

Na hodniku so vedno novi ljudje. Med takimi, kot smo mi, je videti tudi več bolj oblečenih tujcev; med njimi je vedno tudi nekaj mladih, lepih žensk. Moški imajo kisle obraze, medtem ko se ženske smehljajo. Vsi ti so prišli za

nami, brez čakanja — v spremstvu nekih gospodov. Menda so razni posredovalci. Nekateri stopajo s svojimi klienti v pisarne z napisi: Vstop prepovedan! ter se kmalu vračajo zadovoljnih, samozavestnih obrazov... Lepe ženske odfrčijo za njimi. Neki žid, ki gleda za njimi, se obrne k svojemu prijatelju in reče:

„Ko bi imel denar, recimo šest ali deset tisoč frankov, bi si že dobil pravico bivanja. Toda takrat bi mi ne bilo treba hoditi čakati sem v peto nadstropje, ampak bi mi jo agent prinesel lepo v „Café de la Paix“ na Boulevard de l'Opéra...“

„Danes tudi te stvari ne gredo. Le verjemi. Neki moj sorodnik, ki je že dvajset let francoski državlján, se je hotel pobrigati zame in se je obrnil na svojega znanca, Francoza, ki dela na tujskem oddelku prefektуре. Toda uradnik mu je kratko in malo odbil vsako pomoč rekoč: „Za noben svet ne storim kaj za tujca. Nekoč sem interveniral, oziroma uredil zadevo za neko lepo, mlado Poljakinjо, ki so jo tudi izganjali. In veš, kaj je danes? Koruznica ministra Frossarda...“¹

Nenadoma pa sem le naletel na dva Slovenca. Prvi je bil med španskimi prostovoljci, ki so po delni evakuaciji španske republikanske armade prišli v Francijo. Skupino kakih deset mož so od nekod prignali po hodniku in jo posadili na klopi v naši sobi, kjer so morali čakati. Poleg njih se je postavil stražnik, vendar se ni mnogo brigal za svoje varovance. Trem, štirim se je poznalo, da so menda šele pred kratkim zapustili bolniške postelje, kajti dva sta nosila roke še v ovojih, eden je hodil ob palici, medtem ko je imel drugi še obliž tik za ušesom. Vsi so bili zarjaveli, koščeni in posušeni. (Konec sledi.)

Posmrtnica

Igo Gruden

Prepoln življenja na samotni poti
Ljubljanskega poljá, ob bregu Sáve
Edinstvene si človek bil pojave,
Čudak, sam sebi drug, vsem brat v dobroti.

Najtišjo pot si smrti šel naproti,
Iskal v življenju nisi hrupne slave:
Kdor je, kot ti, ves v službi očetnjave,
Usahne sam, kot rasel je v samoti.

Je zdanje ti gorje duhá mračilo,
Ako si videl v strahu ljudstvo bedno,
Nevere seme v tebi ni skalilo.

En sam je cilj ti v dušo svetil vedno:
Za narod svoj izvojevati s silo
Usodo narodom vsem drugim vredno.

¹ Frossard, renegat delavskega gibanja, Daladierov, Reynaudov in Petainov minister.